

ЯВИЩЕ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті проаналізовано явище міжнародної цифрової нерівності як причинно-наслідковий ефект формування інформаційного суспільства; розглянуто основні показники цифрової нерівності; обґрунтовано необхідність вирішення даної проблеми.

В статье проанализирован феномен международного цифрового неравенства как причинно-следственный эффект формирования информационного общества; рассмотрены основные показатели информационного неравенства; обоснована необходимость разрешения данной проблемы.

The article analyzes the phenomenon of the international digital divide as cause-sequence effect of the information society; considered the basic indicators of the digital divide and the necessity of solving this problem.

Актуальність дослідження. У сучасну епоху становлення інформаційного суспільства та глобалізації гостро постає питання доступу до інформаційних ресурсів як на міжнародному рівні так і в масштабах окремих країн. Характерними рисами сьогодення є важлива роль інформації, інформаційних технологій в соціально-економічних відносинах людства, зростання частки інформаційних продуктів і послуг у ВВП країн світу, збільшення кількості людей, зайнятих у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Саме через це актуальним є пошук шляхів ліквідації цифрової нерівності як явища, що негативно впливає на динаміку розвитку суспільства.

Дослідженням цифрової нерівності займаються вчені в усьому світі, серед яких варто назвати Р. Барро, С. Браун, Т. Фрідман, П. ДіМаджіо. Також дослідженням даної проблеми займається International Telecommunication Union (ITU), інституції ЄС та ООН.

Основним завданням статті є аналіз тенденцій, причин цифрової нерівності в світі, а також розгляд деяких показників даного явища.

Метою статті виступає аналіз цифрової нерівності та висвітлення її негативних наслідків для суспільства на даному етапі розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри наявність поступового стирання кордонів та налагодження тісного взаємозв'язку між країнами, все ж існує очевидна асиметрія, яка проявляється і в рівні доступу до інформаційних ресурсів. Таке явище спостерігається як між високорозвинутими країнами та країнами з низьким рівнем розвитку, так і в середині обох цих груп. Високорозвинуті країни акумулюють більшість інформаційних ресурсів, їх інвестиції в розвиток науки, технічної освіти, інформаційної інфраструктури, розробку різноманітних проектів значно перевищують внески слаборозвинених країн. Країни з високим рівнем розвитку здатні витратити на сферу знань значно більші кошти, а ефективно законодавство з інтелектуальної власності дає їм можливість відстоювати свої права на наукові розробки.

Явище монополізації в інформаційній сфері призводить до таких негативних наслідків для суспільства як розшарування населення за інтелектуальною ознакою, підвищення попиту на працівників інформаційного сектору в порівнянні з традиційним та очевидний розрив у доходах одних та інших, здатність високорозвинених країн забезпечити робочі місця в даній галузі призводить до трудової міграції зацікавлених кваліфікованих працівників з країн з меншим потенціалом. [1]

Так, досліджуючи світовий ринок ІКТ, можна навести дані, які свідчать, що з 250 найбільших світових компаній даної галузі з 34 країн 116 (46%) належать США і 39 (16%) Японії. [3]

Отже, суть цифрової нерівності полягає у поляризації країн світу за наявністю ефективних знань, здатністю їх реалізації у формі інновацій, що, у свою чергу, забезпечують ріст доходів країни [1].

Узагальнюючи думки багатьох вчених, які працюють над даним питанням, можна дати наступне визначення цифрової нерівності – це розрив між країнами світу за можливостями доступу їх громадян, домогосподарств і суб'єктів господарювання до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх ефективного використання у цілях економічного зростання та розвитку, зумовлений асиметричністю рівнів наукових, соціально-економічних, інституціональних і технологічних досягнень, що загрожує поглибленням міжнародних диспропорцій та загостренням внутрідержавних дисбалансів.

Задля виявлення основних причин цифрової нерівності канадський професор К. Кунео виділяє 12 теоретичних перспектив або показників сучасної цифрової нерівності [3]:

- ✓ *цифрова демографія* відображає абсолютну кількість та відсоткову долю населення світу, яке має доступ до ІКТ та Інтернет. Визначається підрахунками кількості комп'ютерів, людей, які мають до них доступ, зв'язку між комп'ютерами. Динаміка цих показників порівнюється в певних часових рамках;
- ✓ *географічний показник* дає уявлення про «контролюючий» вміст Інтернет (хости, доменні імена, сервери) та користувача, його вмісту в географічних чи політико-локальних просторах (селах, містах, районах, областях, країнах, регіонах);
- ✓ *геронтологічний показник* характеризує користувачів Інтернет за різними віковими категоріями;
- ✓ *гендерний показник* виявляє співвідношення чоловіків та жінок у користуванні Інтернет мережею;
- ✓ *психологічний показник* відображає ступінь використання Інтернет індивідами з високим рівнем впевненості або боязні комп'ютерних технологій – комп'ютерофобією, технофобією, техностресом;
- ✓ *освітній показник* диференціює користувачів у залежності від їх освітнього рівня;
- ✓ *економічний* відображає залежність доступу до Інтернет від ВВП на душу населення в країні та розміру індивідуального і сімейного доходу;

- ✓ *соціологічний показник* враховує професійну стратифікацію користувачів, вид їх діяльності, характеристику робочого місця, сімейний стан;
- ✓ *трудоий показник* охоплює технологічні навички на робочих місцях та витрати на оплату праці у виробництві комп'ютерних технологій;
- ✓ *культурний показник* розглядає нерівність в доступі до Інтернет в залежності від етнічної та расової приналежності, лінгвістичного розмаїття та національного змісту комп'ютерної інформації;
- ✓ *показник непрацездатності* відображає обмеження доступу до Інтернет осіб з фізичними та іншими вадами;
- ✓ *політичний показник* характеризує використання Інтернет керівництвом для захисту, підтримки, укріплення своєї політичної влади, а також використання для оприлюднення протесту проти тих, хто володіє більшою владою або повноваженнями.

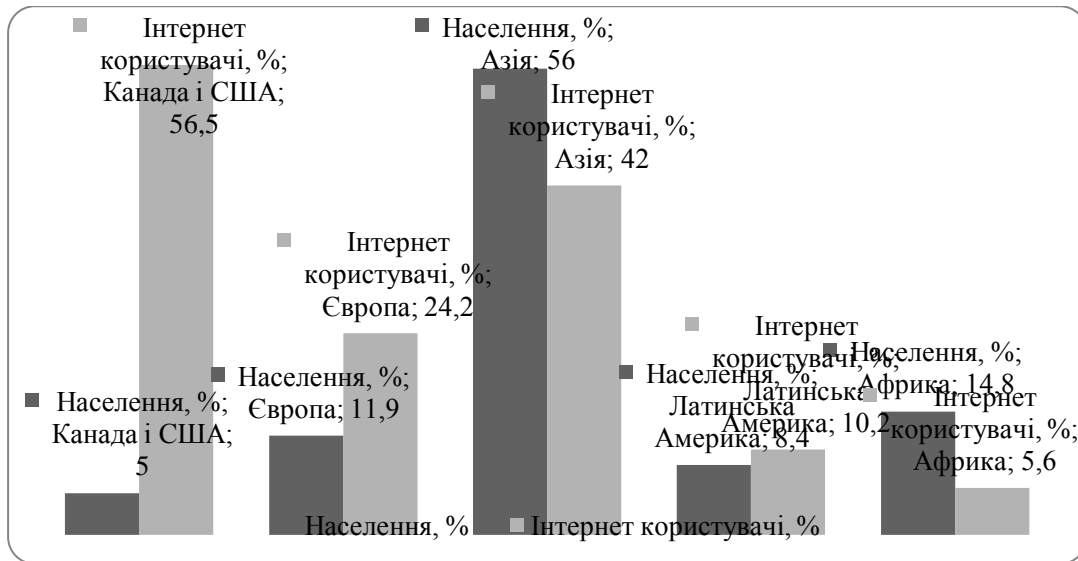

Рис. 1 Співвідношення населення та Інтернет користувачів за регіонами, 2009 р.

Розділяючи країни за рівнем розвитку ІКТ сектора можна скористатись результатами досліджень Джорджа Сідаса (George Sciadass, Canada), який виділив три групи країн:

- ✓ *лідери*: Швеція, Норвегія, Данія, Швейцарія, Нідерланди, США, Велика Британія, Фінляндія, Південна Корея, Австралія, Канада, Франція, Нова Зеландія, Італія, Японія, Ізраїль, Ірландія, Бельгія;
- ✓ *країни з середнім розвитком*: Австрія, Іспанія, Словенія, Чехія, Угорщина, Греція, Португалія, Польща, Словаччина, Чилі, Уругвай, Аргентина, Румунія, Малайзія, Китай, Росія;
- ✓ *країни, що відстають*: Болгарія, Туреччина, Венесуела, Бразилія, Україна, Коста-Ріка, Саудівська Аравія, Панама, Колумбія, Перу, Таїланд, Йорданія, Туніс, Південної Африка, Хорватія, Марокко, Філіппіни, Алжир, Єгипет, Болівія, Індонезія, Сенегал, Гондурас, Пакистан, Індія, Камерун, Кенія, Бангладеш. [2]

Наявність диспропорцій в розвитку можна прослідкувати за співвідношенням показників населення за регіонами та кількістю користувачів мережі Інтернет в цих регіонах (Рис. 1) [4].

Отже, наявність проблеми цифрової нерівності є предметом підвищеної уваги в усьому світі. Ліквідація даного явища сприяла б економічному зростанню та інтеграції відсталих країн, підвищенню рівня освітніх, медичних, управлінських та інших послуг, а також активному залученню інвестицій. Вирішення проблеми цифрової нерівності тісно пов'язане з вирішенням складних технологічних, соціально-економічних, політичних, та культурних проблем.

1. *Eszter Hargittai The Digital Divide and what to do about it [Електронний ресурс]. San Diego: Academic Press, 2003. – Режим доступу: <http://www.eszter.com/research/c04-digitaldivide.html>*
2. *George Sciadas Monitoring the digital divide[Електронний ресурс]. Orbicom, 2002. – Режим доступу: http://www.orbicom.uqam.ca/projects/ddi2002/2003_dd_pdf_fr.pdf*
3. *Гурич В. Л., Чуприна В. Н. Глобальное информационное пространство и проблема доступа к мировым информационным ресурсам [Електронний ресурс]. Київ, 2007. – Режим доступу: <http://old.nlb.by/mba/doc.php>*
4. *Офіційний сайт Internet World Stats: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>*